

Alenka Jurič Rajh

Sodelovanje pedagoga in ravnatelja pri nalogah, opredeljenih v Programskih smernicah za svetovalno službo v osnovni šoli

Povzetek: V slovenskem šolskem sistemu ima svetovalna služba posebno mesto in odgovornost znotraj sodelovanja z učenci, učitelji, ravnateljem, starši in drugimi. V prispevku nas je zanimalo, kakšno je sodelovanje med ravnateljem in svetovalno službo. Med profili svetovalne službe smo izpostavili profil pedagoga in ugotavljali, pri katerih nalogah, ki so opredeljene v Programskih smernicah za svetovalno službo v osnovni šoli, pedagog in ravnatelj sodelujeta. Hkrati smo v kvalitativni raziskavi, ki je vključevala tri intervjuje z ravnatelji in pedagogi, raziskovali, na katerih področjih se kaže, da bi bilo treba programske smernice dopolniti. Ugotovili smo, da bi bilo treba pri sodelovanju pedagoga z ravnateljem dodati npr. področje vpisa v šolo, razširiti obseg sodelovanja pri učencih s posebnimi potrebami, učno neuspešnih, tujcih in priseljencih ter izpostaviti oblikovanje, izvajanje in evalvacijo uresničevanja vzgojnega načrta šole. Na sistemski ravni bi morali premisliti o izpopolnjevanjih, ki bi bila oblikovana tako, da bi svetovalnemu delavcu komplementarno doprinesla tiste vsebine, ki jih je v času študija glede na svojo smer izobrazbe najmanj spoznal. Ta izpopolnjevanja bi bila v največji meri uporabna predvsem na šolah, ki imajo zaposlenega enega svetovalnega delavca in ne morejo interdisciplinarno dopolnjevati različnih profilov v svetovalni službi.

Ključne besede: svetovalna služba, pedagog, ravnatelj, sodelovanje, programske smernice

UDK: 37.048

Strokovni prispevek

Alenka Jurič Rajh, univ. dipl. pedagoginja, Andragoški center Slovenije, Šmartinska cesta 134a, SI-1000 Ljubljana, Slovenija; e-naslov: alenka.juricrajh@gmail.com

Uvod

V slovenskem šolskem sistemu ima svetovalna služba posebno organizacijsko obliko svetovanja že več kot 50 let, če štejemo za začetek obdobje, ko so se pričeli – zaradi nujenja pomoči učencem in staršem – sistematično zaposlovati posamezni svetovalni strokovnjaki (psihologi, socialni delavci in pedagogi). Svetovalno delo je vzniknilo v drugi polovici 60. let; predvsem iz potreb poklicno-svetovalne prakse je izhajala pobuda, da bi začeli v šolo umeščati celovito svetovalno delo za mladino (Resman idr. 1999, str. 6). Svetovalna služba oz. posamezni svetovalni profili so v teh letih opravljali različne naloge, imeli različne vloge, se prilagajali spremembam sistema in pričakovanjem šolskega okolja, predvsem pa so ves čas nudili oporo učencem, učiteljem, staršem in vodstvu šole (Resman idr. 1999, str. 6). V prispevku predstavljamo sodelovanje med ravnateljem¹ in svetovalno službo. Za potrebe raziskave smo najprej opredelili, pri katerih nalogah, ki so opredeljene v Programskih smernicah za svetovalno službo v osnovni šoli (1999), naj bi svetovalna služba in ravnatelj sodelovala. Ker smo želeli ugotavljati sodelovanje predvsem med pedagogom in ravnateljem, smo v raziskavo vključili le ta profil svetovalne službe, čeprav so smernice zapisane za vse profile. Nato smo z intervjuji ugotavljali, v kolikšni meri pedagog in ravnatelj sodelujeta pri teh nalogah in koliko je še drugih, dodatnih nalog, ki jih opravita s skupnimi močmi. Hkrati smo preverili, ali se pedagog znajde v teh nalogah in ali meni, da so to naloge, pri katerih bi moral, želel in znal sodelovati. Raziskava je nakazala, katere so tiste vsebine, kjer pedagog in ravnatelj sodelujeta, kako na vsebino vpliva velikost svetovalne službe (torej, če so na šoli zaposleni še drugi profili) in katere so tiste vsebine, ki so postale del rednega medsebojnega sodelovanja, vendar še v omenjenih programskih smernicah niso opredeljene.

¹ Opomba o rabi spola: v celotnem prispevku, tako v teoretičnem kot tudi v raziskovalnem delu, uporabljamo moški spol, npr. ravnatelj, pedagog itd., ki velja tako za moške kot za ženske, saj je splošen v slovničnem pogledu.

Opredelitev nalog svetovalne službe

V slovenski šoli sta vlogi svetovalne službe in ravnatelja pomembni in drugačni od drugih vlog zaposlenih. Če je ravnateljeva vloga drugačna zaradi vodstvenega položaja, je vloga svetovalnega delavca drugačna zato, ker je ravno tako strokovni delavec, vendar ni učitelj. Po mnenju Resmana in drugih (1999) je šolska svetovalna služba podsistem, ki je sicer brez formalne moči, a ima neformalno moč. Le-to črpa iz velike količine podatkov in informacij, ki jih pridobi s sodelovanjem z učenci, učitelji, zunanji institucijami in tudi vodstvenimi delavci.

Delo svetovalne službe opravlja svetovalni delavec, ki je lahko psiholog, pedagog, socialni delavec, socialni pedagog in defektolog. S svojimi nalogami se umešča v šolsko okolje in med vsemi akterji šole opravlja svoje naloge, ki so predpisane v 67. členu *Zakona o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja* (2011). Ta pravi, da »svetovalna služba deluje v javnem vrtcu oz. šoli, kjer svetuje otrokom, učencem, vajencem, dijakom, učiteljem in staršem; sodeluje z vzgojitelji, učitelji in vodstvom šole pri načrtovanju, spremljanju in evalvaciji razvoja vrtca oziroma šole in opravljanju vzgojno-izobraževalnega dela ter opravlja poklicno svetovanje. Sodeluje tudi pri pripravi in izvedbi individualiziranih programov za otroke s posebnimi potrebami«. Kjer svetovalno službo sestavlja več svetovalnih delavcev, le-ti med seboj sodelujejo ter se interdisciplinarno povezujejo.

Eno od vodil za delo svetovalne službe poleg omenjenega zakona predstavljajo tudi Programske smernice za svetovalno službo v vrtcu, osnovni in srednji šoli. V Programskih smernicah za svetovalno službo v osnovni šoli (1999) najdemo temeljne opredelitve, temeljna načela in osnovne vrste dejavnosti svetovalne službe v osnovni šoli. V posebnem delu so opredeljena tudi osnovna področja dela svetovalne službe v osnovni šoli in pogoji za kakovostno opravljanje dela.

V smernicah je izpostavljeno, da se svetovalna služba vključuje »v kompleksno reševanje pedagoških, psiholoških in socialnih vprašanj v šoli preko treh osnovnih, med seboj povezanih in pogosto prepletenih vrst dejavnosti svetovalne službe:

- dejavnosti pomoči,
- razvojnih in preventivnih dejavnosti ter
- dejavnosti načrtovanja in evalvacije.« (Prav tam, str. 14)

Svetovalna služba preko teh treh osnovnih vrst dejavnosti pomaga vsem možnim udeležencem v šoli in z njimi sodeluje na področjih učenja in poučevanja, šolske kulture, vzgoje, klime in reda, telesnega, osebnega (spoznavnega in čustvenega) in socialnega razvoja, šolanja in poklicne orientacije ter na področju socialno-ekonomskih stisk (Programske smernice ... 1999, str. 14). Pri vsakem navedenem področju delo svetovalne službe obsega delo z učenci, učitelji, starši, zunanji ustanovami in vodstvom.

Ob smernicah, ki so bile pripravljene že pred več kot dvema desetletjema, se je v tem obdobju za svetovalno službo marsikaj spremenilo. Zlasti sam način dela se je močno spremenil z zakoni in spremenjenimi koncepti (npr. že leta 2000 sprejet *Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami*, v letu 1999 pa je bil

sprejet tudi *Koncept odkrivanja in vzgojno-izobraževalnega dela z nadarjenimi*). T. Bezić (2008, str. 62) tako ugotavlja, da se je »z leti povečala tako intenzivnost kot tudi obseg dela svetovalnih delavcev«.

Raziskava T. Vršnik (2008) kaže, da med delovnimi nalogami svetovalne službe izstopata delo s starši in zunanji strokovnjaki ter administrativno delo, ključni pa so tudi vključitev v delo z otroki s posebnimi potrebami, obravnava nadarjenih učencev ter razreševanje disciplinskih težav. Svetovalni delavci ocenjujejo, da so jim učitelji za pomoč pri teh težavah tudi najhvaležnejši (Resman 1997).

Tako kot se skozi čas spreminjajo delo in naloge svetovalne službe, se spreminja tudi prostor, ki je v šolski doktrini namenjen šolski svetovalni službi. Resman je že v prejšnjem desetletju vpeljal pojem »razvojno usmerjeno« delo šolske svetovalne službe. Še bolj je svoje razmišljanje nadgradil pozneje, ko je zapisal, da »se svetovalno delo preusmerja od individualne k bolj sistemski naravnosti in od kurativnega dela k proaktivni in preventivni orientaciji in takim oblikam svetovalnega poseganja, da bi s sistematičnimi in sistemskimi spremembami v šoli in šolskem okolju pomagali vsem učencem.« (Resman 2008, str. 8)

Svetovalna služba v šoli pomaga in sodeluje s pglavitnim namenom, da bi bili vsi posamezni udeleženci v šoli in vzgojno-izobraževalna ustanova kot celota čim uspešnejši pri uresničevanju ciljev. Svetovalna služba ima tudi vlogo, da učencem z neposredno pomočjo pomaga pri njihovem osebnostnem razvoju ter da jim z razvijanjem šolskega prostora in poseganjem vanj posredno pomaga v danih okoliščinah (Privošnik in Urbanc 2009, str. 414–415).

Že pregled zakonskih predpisov, smernic in literature pokaže, da je delo v svetovalni službi zelo raznoliko, zahtevno in spreminjajoče. Do neke mere je tudi od šole do šole različno, saj je med drugim odvisno od tega, koliko svetovalnih delavcev ga opravlja in katera znanja imajo oz. kateri profil izobrazbe so. Če je nekdo edini zaposleni v svetovalni službi, mora zaobjeti vsa področja svetovalne službe in je njegovo delo zelo raznoliko, če pa je lahko zaposlenih več profilov svetovalne službe, si lahko le-ti delo porazdelijo glede na svojo stroko.

Opredelevitev nalog ravnatelja

Da je šolska svetovalna služba lahko »tisto posebno mesto pomoči in sodelovanja v šoli, kjer se vsakokrat mobilizirajo strokovne in človeške moči za pomoč in podporo učencem s ciljem, da se vsakokrat znova zagotovi optimalne pogoje za njihovo napredovanje v razvoju in učenju« (Programske smernice 1999, str. 17), potrebuje podporo vodstva šole. S to besedno zvezo v tem prispevku ožje opredeljujemo ravnatelja. Sodelovanje med ravnateljem in svetovalno službo je ključno za uresničevanje različnih nalog, ni pa samoumevno, saj ob njunem sodelovanju trčijo različni dejavniki – strokovno znanje, osebne lastnosti, način vodenja, način dela ipd. Če na sodelovanje gledamo z vidika ravnatelja, je pomembno, da zna le-ta voditi sodelovalno ter da zmore naloge poverjati. S tem vodi do boljših odločitev in boljšega pregleda učiteljev oz. v tem primeru svetovalnega delavca nad delom v šoli, pospeši njegov proces sprejemanja odločitev, ga usposablja, krepi

njegovo samozaupanje in večja njegovo pripravljenost za prevzemanje pobud (Koren 1999, str. 58; Selan 2006, str. 132–133). Glede na to, da so ravnateljeve naloge oz. pristojnosti deljene na pedagoške in poslovodne ter da raziskave (Koren 1999; Selan 2006 idr.) kažejo, da se morajo ravnatelji vedno več časa ukvarjati s poslovodnimi nalogami, se zdi sodelovanje in vključevanje svetovalne službe, še posebej profil pedagoga, ki je po svoji stroki še najbolj usposobljen za pedagoške naloge, smiselna rešitev. A dejstvo je, da je treba naloge uskladiti, saj ima pedagog opredeljeno tudi svoje poslanstvo in naloge v šoli. Temu daje svoj pomen še sprememba paradigme svetovalne službe, da naj se le-ta vedno bolj ukvarja s preventivni nalogami in sodeluje pri razvoju šole, saj vsakdanje reševanje izzivov (ki jih na koncu tako mora rešiti) onemogoča ciljno ravnanje (Resman 1999).

V 49. členu *Zakona o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja* (2011) so opredeljene pristojnosti ravnatelja. Uvodoma člen ravnatelja opredeljuje kot pedagoškega vodja in poslovodni organ, sledi pa seznam nalog, ki naj bi jih ravnatelj opravljal v šoli: »organizira, načrtuje in vodi delo šole, pripravlja program razvoja šole, pripravlja predlog letnega delovnega načrta in je odgovoren za njegovo izvedbo, je odgovoren za uresničevanje pravic otrok ter pravic in dolžnosti učencev, vodi delo učiteljskega zbora, oblikuje predlog nadstandardnih programov, spodbuja strokovno izobraževanje in izpopolnjevanje strokovnih delavcev, organizira mentorstvo za pripravnike, prisostvuje pri vzgojno-izobraževalnem delu učiteljev, spremlja njihovo delo in jim svetuje, predlaga napredovanje strokovnih delavcev v nazive, odloča o napredovanju delavcev v plačilne razrede, spremlja delo svetovalne službe, skrbi za sodelovanje zavoda s starši (roditeljski sestanki, govorilne ure in druge oblike sodelovanja), obvešča starše o delu šole in o spremembah pravic in obveznosti učencev, spodbuja in spremlja delo skupnosti učencev, odloča o vzgojnih ukrepih, zagotavlja izvrševanje odločb državnih organov, zastopa in predstavlja šolo in je odgovoren za zakonitost dela, določa sistemizacijo delovnih mest, odloča o sklepanju delovnih razmerij in o disciplinski odgovornosti delavcev, skrbi za sodelovanje šole s šolsko zdravstveno službo in opravlja druge naloge v skladu z zakoni in drugimi predpisi.«

Te pristojnosti so zapisane splošneje od vsebin sodelovanja svetovalne službe z ravnateljem v programskih smernicah. Za uresničitev teh vsebin predpostavljamo, da mora ravnatelj voditi šolo po modelu sodelovalnega vodenja, pri katerem svetovalni službi omogoča vstop v svoja področja dela, da lahko s skupnimi močmi pripravljata in izvajata razvojne in operativne naloge.

Glede na to, da *Programske smernice za svetovalno službo v osnovni šoli* (1999) opredeljujejo naloge na splošno, za vse profile svetovalne službe (pedagog, psiholog, socialni delavec itd.), smo tudi mi izhodišča sodelovanja z ravnateljem vzeli na podlagi nalog za svetovalno službo. V raziskavo smo vključili le profil pedagoga, saj smo želeli ugotoviti, pri katerih nalogah se ta profil svetovalne službe vključuje v uresničevanje nalog ravnatelja, saj je v času študija poglobljeno usvojil znanja šolske pedagogike, pedagoške in andragoške didaktike, pedagoške in razvojne psihologije, psihologije osebnosti, pedagoške sociologije, posameznih področij izobraževanja odraslih, obče andragogike, pedagoške metodologije in drugih vsebin, ki mu dajejo možnosti sodelovanja pri uresničevanju pedagoških nalog ravnatelja.

Naloge, pri katerih naj bi šolska svetovalna služba in ravnatelj sodelovala

V nadaljevanju želimo opredeliti naloge, pri katerih naj bi šolska svetovalna služba in ravnatelj sodelovala.

Po mnenju nekaterih avtorjev (Chata in Loesch v Vršnik 2008, str. 88) je šolska svetovalna služba pri svojem delu »sicer avtonomna, kljub temu pa jo nadzoruje vodstvo šole, ki naj bi imelo predvsem funkcijo nadzora izpolnjevanja nalog, ki so navedene v smernicah«. Ob tem, da ravnatelj bdi nad delom svetovalne službe, je seveda ključno tudi, da ji nudi podporo in pokaže zaupanje. Raziskave kažejo, da ima podpora ravnatelja ključno vlogo pri uspešnosti šolske svetovalne službe (prav tam).

Chata in Loesch (v prav tam) izpostavljata, da je največja ovira pri tem, da vodstvo šole daje svetovalni službi ustrezno podporo, »napačna predstava vodstva o delu in delovnih nalogah svetovalne službe. Izsledki raziskav namreč kažejo, da kar 80 % dejavnosti, v katere ravnatelji najpogosteje vključujejo svetovalne delavce, ne sodi v opise njihovih nalog po smernicah za šolsko svetovalno delo. Ta dela večinoma obsegajo administrativna dela in dela, povezana z vpisom učencev.«

Programske smernice za svetovalno službo v osnovni šoli (1999) imajo opredeljena ključna področja in znotraj teh naloge svetovalne službe. Pri obravnavi tega dokumenta smo bili posebej pozorni na tiste usmeritve, ki se nanašajo na sodelovanje svetovalne službe z ravnateljem oz. vodstvom šole.

Svetovalni delavec z ravnateljem največkrat sodeluje pri preučevanju učnih in vzgojnih procesov v šoli z namenom načrtnega poseganja vanje. Poudarek je na posvetovalnem delu z ravnateljem ob upoštevanju načela strokovne avtonomnosti, aktualnosti, razvojne usmerjenosti, načela interdisciplinarnosti, strokovnega sodelovanja in povezovanja ter načela sodelovanja v svetovalnem odnosu (prav tam, str. 20).

Vsebine sodelovanja z ravnateljem na posameznem področju so glede na osnovna področja dela svetovalne službe v osnovni šoli prikazane v spodnji preglednici (povzeto po prav tam, str. 21–27):

<i>Osnovna področja dela svetovalne službe v osnovni šoli</i>	<i>Sodelovanje svetovalne službe z vodstvom šole pri:</i>
<i>Učenje in poučevanje</i>	<ul style="list-style-type: none"> – spremljanju in evalvaciji vzgojno-izobraževalnega dela na področju učenja in poučevanja (analize učne uspešnosti, uspešnih metod poučevanja ipd.) – preverjanju in zagotavljanju ustreznih pogojev za integracijo učencev s posebnimi potrebami – pripravi razvojnega načrta šole za področje učenja in poučevanja, – načrtovanju strokovnega izpopolnjevanja učiteljev na šoli s področja poučevanja
<i>Šolska kultura, vzgoja, klima, red</i>	<ul style="list-style-type: none"> – zagotavljanju pogojev za oblikovanje ustrezne kulture in klime na šoli – oblikovanju šolskega reda – načrtovanju in izvajanju internega strokovnega izobraževanja in izpopolnjevanja učiteljev o sodobnih vzgojnih/disciplinskih pristopih

<i>Osnovna področja dela svetovalne službe v osnovni šoli</i>	<i>Sodelovanje svetovalne službe z vodstvom šole pri:</i>
<i>Telesni, osebni (spoznavni in čustveni) in socialni razvoj</i>	– načrtovanju, organizaciji in izvajanju strokovnega izobraževanja ter izpopolnjevanja učiteljev na tem področju
<i>Šolanje</i>	– oblikovanju letnega delovnega načrta šole
<i>Poklicna orientacija</i>	– koordinaciji aktivnosti poklicne orientacije z vodstvom šole, – načrtovanju strokovnega izpopolnjevanja učiteljev na področju poklicne vzgoje – organizaciji prostora, kjer bodo vsi učenci lahko dobili informacije, ki so potrebne za načrtovanje izobraževalne in poklicne poti
<i>Socialno-ekonomske stiske</i>	– oblikovanju programov pomoči učencem, ki imajo zaradi neprimernih socialno-ekonomskih razmer težave z učenjem – projektih iskanja in nudenja čim večje podpore za nadaljevanje šolanja učencem, ki izhajajo iz socialno ogroženih in depriviranih družin – načrtovanju programa reševanja finančnih težav ipd.

Preglednica 1: Vsebine sodelovanja svetovalne službe z ravnateljem v osnovni šoli glede na osnovna področja dela svetovalne službe (prim. Programske smernice ... 1999, str. 21–27)

Svetovalna služba z vodstvom šole *glede učiteljev* sodeluje pri načrtovanju (in izvajanju) strokovnega izobraževanja in izpopolnjevanja učiteljev na šoli s področja:

- poučevanja,
- sodobnih vzgojnih/disciplinskih pristopov,
- telesnega, osebnega in socialnega razvoja,
- poklicne vzgoje.

Sodelovanje svetovalne službe z vodstvom šole pri nalogah, ki zadevajo *učence*, je prisotno pri preverjanju in zagotavljanju ustreznih pogojev za integracijo učencev s posebnimi potrebami, oblikovanju programov pomoči učencem, ki imajo zaradi neprimernih socialno-ekonomskih razmer težave z učenjem, projektih iskanja in nudenja čim večje podpore za nadaljevanje šolanja učencem, ki izhajajo iz socialno ogroženih in depriviranih družin, in pri načrtovanju programa reševanja finančnih težav učencev.

Sodelovanje svetovalne službe, ki se z vodstvom šole predvideva na področjih koordinacije aktivnosti poklicne orientacije in sodelovanja pri organizaciji prostora, kjer bodo vsi učenci lahko dobili informacije, ki so potrebne za načrtovanje izobraževalne in poklicne poti, lahko opredelimo kot operativno sodelovanje svetovalne službe z ravnateljem.

Raziskava

Pred predstavitvijo raziskave želimo najprej poudariti, da smo teoretična izhodišča pripravili za svetovalno službo na splošno, saj ni posebej opredeljenih nalog, ki naj bi jih prevzel svetovalni delavec, ki je po svoji izobrazbi pedagog. V nadaljevanju bomo uporabljali besedo pedagog, saj smo v raziskavo v želji, da pridobimo uvid, kaj so tiste naloge, pri katerih pedagog sodeluje z ravnateljem, vključili le ta profil svetovalne službe.

Cilji raziskave

V raziskavi smo si zastavili tri cilje:

- iz zakonodaje in drugih dokumentov opredeliti naloge, pri katerih naj bi pedagog in ravnatelj sodelovala;
- iz intervjujev ugotoviti, pri katerih nalogah, opredeljenih v zakonodaji in drugih dokumentih, pedagog in ravnatelj v osnovni šoli sodelujeta;
- ugotoviti, kako skupno sodelovanje pri opredeljenih nalogah v zakonodaji in drugih dokumentih vrednotijo in doživljajo pedagogi in ravnatelji.

Ti cilji so nam bili vodilo pri oblikovanju raziskovalnega načrta in izpeljavi raziskave, hkrati pa smo bili pozorni, da nas ne bi preozko omejevali pri delu. Prvi cilj smo uresničili že s teoretičnim pregledom virov, ki smo ga predstavili v uvodnih poglavjih. Z raziskavo smo pridobili še ugotovitve drugega in tretjega cilja.

Raziskovalna metoda

Za pridobitev podatkov smo uporabili kvalitativni pristop, ker smo želeli globlji vpogled v obravnavano temo oz. »videti svet skozi oči proučevanih oseb« (Bryman v Vogrinc 2008b, str. 110). Ni nas toliko zanimalo, kako pogosto se ta dejavnost, skupina, situacija ali gradivo pojavi, ampak smo se bolj osredotočali na preučevanje lastnosti oziroma značilnosti dejavnosti, skupine, situacije itd. (prav tam).

Pri raziskavi smo uporabili triangulacijo, »strategijo zagotavljanja kakovosti znanstvenih spoznanj kvalitativnega raziskovanja« (prav tam, str. 108). Čeprav poznamo različne triangulacije, npr. triangulacijo metod, virov podatkov, raziskovalcev, teorij in znanstvenih disciplin (Denzin 1978; Flick v Vogrinc 2008b, str. 115), smo za namen raziskave uporabili triangulacijo virov podatkov. Literaturo (vključno z zakonodajo, smernicami) smo uporabili kot prvi vir, nato pa smo z isto tehniko zbiranja podatkov, tj. intervjujem, pridobili še pogled pedagogov in ravnateljev. Ugotovitve bodo tako skupek vseh treh virov.

Kljub temu da je raziskava kvalitativna in ima zaradi tega določene omejitve, ki so značilne za tovrstne raziskave (subjektivnost, pomanjkanje trdnih dokazov, ugotovitev ni mogoče posploševati ipd.), smo skušali zagotavljati njeno verodostojnost, ki se po mnenju Y. S. Lincoln in Guba ovrednoti s tem, »ali je raziskovalcu

uspelo predstaviti različne poglede na proučevani položaj« (Lincoln in Guba v prav tam, str. 113).

Za pridobitev podatkov smo izbrali deskriptivno metodo (Sagadin 1993 str. 12). Izvedli smo tri polstrukturirane intervjuje z ravnatelji in tri s pedagogi, ki so se nanašali na opredeljene naloge, pri katerih naj bi pedagog in ravnatelj sodelovala.

Opis vzorca

Vzorec je bil namenski – izbrali smo tri ravnatelje in tri pedagoge, in sicer iz treh osnovnih šol. Osnovne šole so bile iz različnih regij – zajeli smo Podravsko, Savinjsko in Obalno-kraško regijo. Šole spadajo med srednje velike šole; imajo od 468 do 509 učencev. Predpostavljali smo, da so to posamezniki, ki so najbolj obveščeni o preučevani temi. Izbrali smo »vsakdanje primere, ki naj bi prav zaradi svoje tipičnosti oziroma povprečnosti najbolje predstavljali proučevano situacijo« (Vogrinc 2008a, str. 55).

Intervjujanci iz svetovalne službe so bili po izobrazbi eno- ali dvopredmetni univerzitetni diplomirani pedagogi s šestimi, desetimi in 23 leti delovne dobe.

Trije sodelujoči ravnatelji imajo od 13 do 33 let delovne dobe, na delovnem mestu ravnatelja pa so dve in pol, pet oz. osem let.

V nadaljevanju predstavljamo osnovne šole, ki so sodelovale.

	Osnovna šola 1	Osnovna šola 2	Osnovna šola 3
Tip šole	Samostojna	2 podružnici, od tega ena OŠ s prilagojenim programom	1 podružnica
Št. učencev	468	537	509
Št. zaposlenih	66	85	82

Preglednica 2: Podatki o osnovnih šolah, ki so sodelovale v raziskavi

Pravilnik o normativih in standardih za izvajanje programa osnovne šole (2007, 8. člen) določa sistemiziranje enega svetovalnega delavca na 20 oddelkov šole, kar pomeni, da naj bi en svetovalni delavec skrbel za približno 400 učencev. V nadaljevanju sledijo podatki o sestavi svetovalne službe na izbranih osnovnih šolah.

Sestava svetovalne službe			
	Osnovna šola 1	Osnovna šola 2	Osnovna šola 3
Pedagog	Polni delovni čas*	Polovični delovni čas	Polni delovni čas
Specialni pedagog	Dodatna strokovna pomoč	Dodatna strokovna pomoč	Dodatna strokovna pomoč
Psiholog	Dodatna strokovna pomoč	Polovični delovni čas	/
Socialni delavec	/	Polovični delovni čas	/

Preglednica 3: Podatki o svetovalni službi, ki deluje na osnovnih šolah, ki so sodelovale v raziskavi

* Polni (oz. polovični) delovni čas v svetovalni službi

Kot je razvidno iz preglednice, vsi pedagogi opravljajo polovični do polni delovni čas v svetovalni službi. Pedagog druge osnovne šole, ki opravlja polovični delovni čas, svojo obvezo dopolnjuje z dodatno strokovno pomočjo.

Zbiranje podatkov

Pred raziskovanjem smo pripravili raziskovalni načrt. Analiza zakonodaje in *Programskih smernic za svetovalno službo v osnovni šoli* (1999) nam je omogočila uresničiti prvi raziskovalni cilj – opredelili smo lahko naloge/področja, pri katerih naj bi pedagog in ravnatelj sodelovala. Sledila je priprava vprašanj za intervjuje, pri katerih smo uporabili prej omenjene ugotovitve.

Raziskavo smo izvedli februarja 2013; intervju je v povprečju trajal od 40 do 55 minut. Na isti dan smo najprej intervjuvali ravnatelja, nato pa še pedagoga iste šole. Intervjuji so bili snemani.

Obdelava podatkov

Po intervjujih smo pripravili transkripte in uporabili deduktivni pristop analize podatkov, saj smo že pred začetkom analize na podlagi opredeljenih vsebin sodelovanja med pedagogom in ravnateljem po področjih določili kode. Temu je sledila analiza prisotnosti določenih kod. Podatki so opisno predstavljeni v nadaljnjih poglavjih.

Rezultati raziskave

Intervjuji so pokazali, da je sodelovanje med pedagogom in ravnateljem zelo pomembno; to so izpostavili vsi intervjuvanci. Menili so, da so za uspešno sodelovanje ključni: strokovnost, osebna naravnost, odgovornost, skupni pogledi, profesionalna predanost in angažiranost za šolo. Prvi pozitivni kazalnik dobrega sodelovanja je bilo že dejstvo, da so bili vsi pripravljeni sodelovati v intervjuju in se o tej temi pogovarjati.

Sodelovanje pedagoga in ravnatelja pri opredeljenih nalogah v zakonodaji in programskih smernicah za svetovalno službo

V nadaljevanju bomo sodelovanje pedagoga in ravnatelja predstavili po izhodiščih, ki so bila pripravljena v preglednici 1. Tako bomo upoštevali osnovna področja dela svetovalne službe v osnovni šoli v navezavi z vodstvom šole.

Sledile bodo ugotovitve o sodelovanju pedagoga z ravnateljem pri uresničevanju opredeljenih nalog ravnatelja v *Zakonu o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja* (2011).

Ugotovitve predstavljamo združene glede na odgovore pedagogov in ravnateljev skupaj. Kjer so si odgovori različni, to posebej izpostavimo.

Sodelovanje pedagoga in ravnatelja na področju učenja in poučevanja

Učenje in poučevanje je ključno področje vsake šole, saj je del njenega poslanstva, razlog, zakaj le-ta sploh obstaja. Pedagog se lahko glede na svojo izobrazbo na tem področju toliko bolje znajde, saj je v času študija glede tega pridobil veliko znanja.

Iz razgovora s pedagogi in ravnatelji treh različnih osnovnih šol se je potrdilo, da je sodelovanje na tem področju intenzivno, obširno, večinoma prisotno v vseh opredeljenih točkah v *Programskih smernicah za svetovalno službo v osnovni šoli* (1999).

Pedagogi in ravnatelji sodelujejo pri spremljanju in evalvaciji vzgojno-izobraževalnega dela; vloga pedagogov je zlasti, da so pozorni na učence s posebnimi potrebami, učence priseljence, tujce in tiste, ki so v posameznih ocenjevalnih obdobjih učno neuspešni. Glede ugotovitev spremljave so redno v stiku z ravnatelji, pri dveh šolah pa je bilo izpostavljeno tudi, da se nato pedagog in ravnatelj sestaneta ter skupaj iščeta rešitve za te učence. Na tretji šoli, kjer je svetovalna služba sestavljena iz več profilov, ima le-ta svoj aktiv, vodjo aktiva in pri vsebinah je moč opaziti, da je ravnatelj sicer o večini seznanjen, vendar se v njeno delo pri obravnavi učencev z učnimi težavami manj vključuje. Po drugi strani pa se o področju učenja in poučevanja ravnatelj s pedagogom redno posvetuje, ga vpraša za mnenje (npr. pri pripravi vprašalnika za spremljanje učiteljevega dela ipd.). Hkrati je bilo na eni izmed šol s strani pedagoga izpostavljeno, da se včasih, ko pri obravnavi učno neuspešnega učenca opazi, da se učitelj z učencem ne znajde, da je preveč obremenjen z učno snovjo in ne more sprejeti kakšne usmeritve, ki bi bile otroku v korist, obrne po pomoč k ravnatelju in se nato le-ta pogovori z učiteljem o možnostih dela in obveznostih.

Pri preverjanju in zagotavljanju ustreznih pogojev za integracijo učencev s posebnimi potrebami so vsi pedagogi aktivno vpleteni in pri tem redno sodelujejo z ravnatelji, saj skupaj preverijo možnosti, pogoje, vire itd. Na drugi osnovni šoli se ravnatelj pri teh vprašanih posvetuje tudi s specialnim pedagogom. Na tretji osnovni šoli je ravnatelj prisoten na uvodnih sestankih, nato pa je o tem ves čas obveščen; ponovno se vključuje šele na evalvacijskih sestankih.

Razvojni načrt šole je strateški dokument, po katerem ob pedagogu z ravnateljem sodelujejo večinoma tudi vsi drugi učitelji. Na prvi šoli pedagog in ravnatelj pogledata, kaj je bilo uresničeno in kaj bi bilo še treba storiti, skupaj pripravljata evalvacijske ankete za starše, učence, učitelje itd. Na tretji osnovni šoli pa pedagog, tako kot vsi ostali učitelji, svoje predloge odda ravnatelju.

Pri načrtovanju strokovnega izpopolnjevanja učiteljev na šoli s področja poučevanja pedagog in ravnatelj na vseh treh šolah redno sodelujeta, in to predvsem v smislu, da se posvetujeta o dobrih predavateljih in si izmenjata informacije. Pedagogi ravnateljem podajo predloge za predavatelje, obenem pa se v vlogi le-teh sami ali skupaj z ravnateljem večkrat izpostavijo tudi na pedagoških zbornicah in izvedejo kakšno delavnico.

Sodelovanje pedagoga in ravnatelja na področju šolske kulture, vzgoje, klime in reda

V intervjujih se je pokazalo, da so vsi trije pedagogi aktivno vpeti v vzgojno področje na šoli. Tako imajo ključno vlogo pri oblikovanju šolskega reda, z ravnatelji se pogovorijo o spremembah, dopolnitvah, aktivni so tudi pri postavljanju, izvajanju in evalviranju uresničevanja vzgojnega načrta. Na drugi osnovni šoli je pedagog vodja skupine za vzgojni načrt. Vsi pedagogi sodelujejo tudi pri izrekanju vzgojnih opominov.

Tako pedagogi kot ravnatelji so poudarili, da se v oblikovanje šolskega reda in vzgojnega načrta s predlogi, spremembami, idejami, sodelovanjem v skupinah itd. vedno aktivno vključujejo tudi učitelji.

Na prvi osnovni šoli je pedagog med drugim izpostavil, da se veliko vsebin, ki se navezujejo na klimo, kulturo, vzgojo in red, opredeli skupaj z ravnateljem tudi v letnem delovnem načrtu, npr. preventivne dejavnosti, preprečevanje nasilja, izobraževanja za učence in starše ipd.

Na drugi osnovni šoli ravnatelj in pedagog sodelujeta pri občasno izpeljanih delavnicah za kolektiv, na katerih se predstavijo oblike delavnic, socialne igre, predlogi, kako izboljšati klimo v razredu ipd. Pedagog ima tudi aktivno vlogo pri vodenju samoevalvacije na šoli. Z ravnateljem pri tem redno sodeluje, saj je cilj slednjega, da to postane redna dejavnost.

Na tretji osnovni šoli se o tem področju pogovarjajo tako v šolski skupnosti kot na konferencah, pedagoških sejah, v okviru dogovorov o dežurstvih učiteljev itd.

Kot na drugih področjih se tudi tukaj, ko govorimo o načrtovanju in izvajanju internega strokovnega izobraževanja in izpopolnjevanja učiteljev, ponovi enak postopek – pedagog, ki ima kakšen predlog za predavatelja ali seminar, svojo idejo predlaga ravnatelju in nato se o tem uskladijo.

Sodelovanje pedagoga in ravnatelja na področju telesnega, osebnega in socialnega razvoja

Pedagogi, vključeni v intervjuje, so izpostavili podobne in tudi nekaj različnih izkušenj pri tej temi. Vsem trem je skupno, da se z ravnatelji usklajujejo o zanimivih predavateljih in seminarjih, ki bi bili primerni glede na potrebe šole. To so potrdili tudi odgovori ravnateljev.

Na prvi šoli je pedagog še izpostavil, da je v dogovoru z ravnateljem obiskoval izobraževanje za izvajanje mediacije in bo sedaj iskal načine, kako ta pristop približati učiteljem. Drugi pedagog je bolj izpostavil pričakovanja vodstva, da je on tisti, ki organizira izobraževanja za učitelje, ko gre za vsebine vzgoje in čustvenega razvoja. Včasih tudi sam pripravi kakšno delavnico. Podobno za razvoj tega področja skrbi tudi pri starših. Tretji pedagog je poudaril, da z ravnateljem pri izpopolnjevanju učiteljev veliko sodelujeta – tudi na takšen način, da se kdaj skupaj »izpostavita« pred kolektivom. Ravnatelj pa je opozoril na to, da so izobraževanja na tem področju za učitelje prostovoljna in se jih zato s pedagogom toliko bolj trudita pritegniti.

Sodelovanje pedagoga in ravnatelja na področju šolanja

Na področju šolanja se predvideva, da pedagog sodeluje z ravnateljem pri oblikovanju letnega delovnega načrta šole. Vsi pedagogi in ravnatelji so v intervjujih potrdili, da pri tem sodelujejo tako, da pedagogi pripravijo vsebine za delo svetovalne službe, ki je po *Zakonu o osnovni šoli* (2011, 31. člen) del letnega načrta šole, in jih nato skupaj uskladijo. Hkrati sodelujejo tudi pri drugih področjih in poglavjih, pri katerih se delo neposredno dotika svetovalne službe: statistični podatki učencev, sodelovanje s starši, vsebine roditeljskih sestankov, predavanja za starše, delo v strokovnih aktivih, izobraževanja učiteljev, otroci s posebnimi potrebami, delo z učenci z učnimi težavami, delo z nadarjenimi učenci, šolski sklad, preventivne dejavnosti na šoli, zdravstveno varstvo učencev, vzgojni načrt, vsebine naravoslovnih dni, delo šolske skupnosti, tudi interesne dejavnosti.

Na prvi in tretji osnovni šoli pedagog in ravnatelj sodelujeta še pri vpisu v osnovno šolo. Pedagog na drugi osnovni šoli se z vpisom ne ukvarja, saj to ureja psiholog.

Pedagog na prvi osnovni šoli je sodelovanje z ravnateljem izpostavil še pri ponavljanju učencev, hitrejšem napredovanju, prešolanju in odložitvi šolanja.

Pedagog na drugi osnovni šoli je »poseben« zato, ker je aktivno vpet v samo-evalvacijo na šoli in je to pomembna točka, zaradi katere sodeluje z ravnateljem. Tako tudi pri letnem delovnem načrtu šole skupaj pregledata to točko in akcijski načrt šole.

Na tretji osnovni šoli pedagog sodeluje z ravnateljem pri vpisu, pogovarjata pa se tudi o razporejanju dela. Skupaj »spremljata in evalvirata področja, še posebej tam, kjer so dileme«.

Sodelovanje pedagoga in ravnatelja na področju poklicne orientacije

V intervjujih se je izkazalo, da pedagog na drugi osnovni šoli ne vodi poklicne orientacije, saj za to skrbi psiholog; v svoje delo pa jo vključuje na podružnični šoli, ki je osnovna šola s prilagojenim programom. Tam jo vodi samostojno – o tem ravnatelja le obvešča.

Druga dva pedagoga vodita to področje – na prvi osnovni šoli v veliki meri tesno skupaj z ravnateljem, saj skupaj načrtujeta, navezujeta stike zunanje goste itd.; na tretji osnovni šoli pa je pedagog izpostavil: »Poklicna orientacija je še najbolj čisto moja, je utečena stvar.« Ravnatelj je o poteku zgolj obveščen, po potrebi pa se aktivneje vključuje.

Sodelovanje pedagoga in ravnatelja na področju socialno-ekonomskih stisk

To področje je za svetovalno službo najboljčutljivejše in najtežje – to so izpostavili vsi intervjujanci. Pri obravnavi učencev se posega v njihovo intimno okolje, v družinsko okolje, finančno stanje, higienske težave itd., kar so občutljiva področja tako za strokovne delavce šole, ki se s tem srečujejo, kot tudi za učence in njihove družine. Na prvi in tretji šoli je področje celotno v delovni obvezi pedagogov; oba se

s tem ukvarjata v sodelovanju z ravnateljema. To sodelovanje je izrazito predvsem pri šolskem skladu, subvencijah, razgovorih s starši, sodelovanju s centrom za socialno delo, tam, kjer so timski sestanki, ki se jih v veliki meri udeležujeta tudi ravnatelj.

Na drugi osnovni šoli za to področje v večji meri skrbi socialni delavec, pedagog pa je o stanju seznanjen.

Sodelovanje pedagoga pri v zakonu opredeljenih nalogah ravnatelja

V prejšnjih poglavjih smo se usmerili na sodelovanje pedagoga in ravnatelja, gledano z vidika *Programskih smernic za svetovalno službo v osnovni šoli*, v tem poglavju pa želimo perspektivo pogleda obrniti in pogledati na sodelovanje z vidika ravnateljevih nalog. Za izhodišče smo vzeli 49. člen *Zakona o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja* (2011), ki smo ga predstavili v poglavju *Opredeleitev nalog ravnatelja*. Iz intervjujev smo ugotovili, da lahko ravnatelji svoje obveznosti delegirajo pedagogom predvsem pri odločanju o vzgojnih ukrepih, sicer pa je sodelovanje prisotno pri:

- načrtovanju dela šole,
- pripravljanju letnega delovnega načrta,
- uresničevanju pravic in dolžnosti učencev,
- spodbujanju strokovnega izobraževanja in izpopolnjevanja strokovnih delavcev,
- skrbi za sodelovanje zavoda s starši (roditeljski sestanki, govorilne ure in druge oblike sodelovanja),
- skrbi za sodelovanje šole s šolsko zdravstveno službo.

Pedagog na tretji osnovni šoli oblikuje predlog nadstandardnih programov – program za nadarjene učence – in hkrati je edini, ki je izpostavil, da se ravnatelj z njim posvetuje tudi pri sistematizaciji delovnih mest.

Usposobljenost in avtonomnost pedagogov pri opredeljenih nalogah

Intervjuvance, tako pedagoge kot ravnatelje, smo vprašali, pri katerih nalogah se pedagogi najbolje znajdejo in za katere so najbolje usposobljeni. Vsi ravnatelji so bili mnenja, da se pedagogi v svoji vlogi odlično znajdejo, so strokovni, profesionalni, usposobljeni za svoje delo in na šoli nepogrešljivi. Pedagogi so izpostavili, da imajo največje zadovoljstvo pri naslednjih oblikah dela:

- neposrednem stiku z učenci,
- spodbujanju osebnega in čustvenega razvoja,
- razvoju socialnih veščin,
- pomoči učencem z učnimi težavami,
- spodbujanju šolskega in razrednega vzdušja ter delu s starši.

Največji primanjkljaj so pedagogi čutili na področju:

- postopkov usmerjanja otrok s posebnimi potrebami,
- reševanja socialno-ekonomskih situacij,
- poklicne orientacije.

Pedagog tretje osnovne šole je izpostavil: »Vse skupaj je povezano s prakso, izkušnjami, ki se jih v letih delovne dobe pridobi. Koncept delovanja se spreminja, tudi delo z učitelji, učenci, starši.« Ravno izkušnje in dodatno izpopolnjevanje so prispevali k temu, da so se pedagogi skozi leta dela usposobili tudi za področja, pri katerih so čutili primanjkljaj. A širina dela in obseg področij sta vezana tudi na število svetovalnih delavcev na šoli. Kot smo že omenili, je na drugi osnovni šoli določena področja lahko prevzel psiholog ali socialni delavec, medtem ko je na prvi in tretji šoli pedagog skrbel za vsa področja. Prednosti in slabosti takšne ureditve obstajajo v obeh primerih. Prednost je mogoče v tem, da imamo, če smo edini v svetovalni službi, celosten pregled nad izvedbo nalog in lahko stvari morda bolje povezujemo, hkrati pa se zgodi, da moramo voditi področja, ki nam niso strokovno blizu, zato je delo še bolj raznoliko in tudi obremenjujoče. V svetovalni službi, kjer dela več profilov, je pomembno, da so delovne naloge jasno opredeljene, saj lahko v nasprotnem primeru pride do »zmanjšanja učinkovitosti dela šolske svetovalne službe in zaradi preobremenitve prihaja celo do sindroma izgorelosti svetovalnih delavcev« (Lambie in Williamson v Vršnik 2008, str. 88).

Pri pogovoru o avtonomnosti so vsi pedagogi zatrdili, da se pri svojem delu čutijo avtonomne. Ocenili so, da ravnatelji znajo voditi sodelovalno in jim zaupajo. Četudi se velikokrat medsebojno posvetujejo in dogovarjajo, menijo, da so slišani in da lahko uresničujejo svoje ideje. Podobno oceno so svetovalni delavci izrazili že v preteklosti (prav tam), saj jih je takrat 73 odstotkov menilo, da so strokovno avtonomni.

Pedagogi so bili tudi mnenja, da kljub dejstvu, da včasih v njihovem delovniku pride do nujnih stvari, lahko uresničujejo načrtovane aktivnosti in imajo ob kurativi čas tudi za preventivo. A včasih se tudi zgodi, da tega časa zmanjka. Dovolj zgovoren je stavek pedagoga prve šole: »Pridejo takšni dnevi, da pustim vse, kar delam, in grem tja, kjer me potrebujejo, a sicer se da uresničiti načrte, ki jih imam.«

Sklepne ugotovitve

Sodelovanje med ravnatelji in pedagogi, ki smo jih zajeli v raziskavo, je zgledno in uspešno. Odnos med svetovalno službo, vodstvom šole in učitelji je ključen za dobre odnose; če le-ti niso pristni in strokovni, potem tudi ne moremo pričakovati, da bo sodelovanje na šoli uspešno (Privošnik in Urbanc 2009, str. 417).

Pregled pokaže, da se pedagogi vključujejo »v kompleksno reševanje pedagoških, psiholoških in socialnih vprašanj v šoli preko treh osnovnih, med seboj povezanih in pogosto prepletanih vrst dejavnosti svetovalne službe:

- dejavnosti pomoči,
- razvojnih in preventivnih dejavnosti ter
- dejavnosti načrtovanja in evalvacije.« (Programske smernice ... 1999, str. 14)

Na področjih, ki zadevajo *učence osnovne šole*, pedagogi in ravnatelji sodelujejo pri: poučevanju in učenju, reševanju socialno-ekonomskih stisk, vzgojnem delu, vpisu in poklicni orientaciji. Na mnogih področjih pedagog in ravnatelj sodelujeta predvsem pri posebnostih, dilemah in izzivih. Tako je bilo v pogovorih izpostavljeno, da je sodelovanje zelo tesno pri delu z učenci s posebnimi potrebami, učenci priseljenci, tujci in učenci, ki so med šolskim letom in ob koncu le-tega učno neuspešni. Pedagogi in ravnatelji se skupaj odločajo tudi o vzgojnih ukrepih in oblikujejo šolski red.

Ko gre za *učitelje*, ravnatelj in pedagog sodelujeta predvsem pri načrtovanju in izpeljevanju njihovega strokovnega izpopolnjevanja in izobraževanja, pri organizaciji in vodenju različnih timov, v katere se učitelji vključujejo, pri spodbujanju pozitivnega vzdušja, izvedbi poklicne orientacije ipd. Enkrat je bilo zanimivo izpostavljeno, da se včasih pedagog obrne na ravnatelja tudi s prošnjo, naj se slednji pogovori z učiteljem, kadar le-ta ne najde stika z učencem in obenem ne želi sprejeti usmeritev za delo, ki jih predlaga pedagog. Sicer pa so tako ravnatelji kot pedagogi v intervjujih pri nalogah, kot so priprava razvojnega načrta, vzgojnega načrta, šolskega reda in podobno, večkrat omenili, da obstaja sicer sodelovanje med njimi, a je vedno vezano tudi na sodelovanje z učitelji. Pedagogi sami ali skupaj z ravnatelji za učitelje pripravljajo tudi interna izpopolnjevanja v obliki delavnic in predstavitev, ki spodbujajo pozitivno razredno in šolsko klimo.

Starši so pomemben partner pedagoga in tudi zaradi njih je sodelovanje z ravnateljem nujno potrebno. Do tega večinoma pride zaradi usklajevanja roditeljskih sestankov, predavanj za starše, razgovorov s starši in učenci ipd.

Pedagog in ravnatelj sodelujeta tudi v odnosu do *zunanjih institucij*, npr. pri poklicni orientaciji, socialno-ekonomskih zadevah, preventivnih dejavnostih ipd. Običajno se sestankov z zunanjimi partnerji (center za socialno delo, Univerzitetni klinični center Ljubljana ipd.) udeležujeta oba, izjema je le ravnatelj druge osnovne šole, ki se jih udeležuje redkeje oz. po potrebi. Sodelovanje pedagoga in ravnatelja pri poklicni orientaciji se je pokazalo kot diametralno, saj je le-to na prvi osnovni šoli zelo tesno, na drugi in tretji pa bistveno manj (v primerjavi s sodelovanjem na drugih področjih). Eden od razlogov za takšno ugotovitev je lahko tudi to, kako šola vodi poklicno orientacijo in na kakšen način jo izvaja.

Na vseh treh obravnavanih šolah so si vsebine, pri katerih ravnatelji in pedagogi sodelujejo, zelo podobne, do največ odstopanj pa prihaja na drugi osnovni šoli, kjer sta v svetovalni službi zaposlena tudi psiholog in socialni delavec, ki prevzemata skrb za določena področja (vpis, socialno-ekonomska področja, poklicno orientacijo). Del te šole je pa tudi podružnica – osnovna šola s prilagojenim programom, kjer pedagog zajema vsa področja dela.

Kot zanimivost lahko izpostavimo še, da je en pedagog aktivno vključen v vodenje procesa samoevalvacije na šoli in je obenem vodja tima za samoevalvacijo. Te vloge druga dva pedagoga nista prevzela. En pedagog se je razlikoval tudi po

tem, da je sodeloval z ravnateljem pri razporejanju dela v začetku šolskega leta, kar druga dva pedagoga v intervjujih nista izpostavila.

Iz intervjujev lahko povzamemo oceno pedagogov in ravnateljev, da so pedagogi dobro usposobljeni za opravljanje nalog svetovalne službe, da pri svojem delu čutijo avtonomnost in da naloge izpeljujejo strokovno, profesionalno in odgovorno. Največ znanja so si morali pridobiti na področju postopkov usmerjanja otrok s posebnimi potrebami, reševanju socialno-ekonomskih situacij in poklicne orientacije.

Kljub mnogim pozitivnim ugotovitvam se je v raziskavi pokazalo, da bi bilo treba pripraviti nove programske smernice za svetovalno službo v osnovni šoli, ki bodo zajele vsa področja, ki jih svetovalni delavec v današnjem času s svojim delom zaobjema. Pri sodelovanju z ravnateljem bi bilo treba dodati npr. področje vpisa v šolo, razširiti obseg sodelovanja pri učencih s posebnimi potrebami, učno neuspešnih, tujcih in priseljencih ter izpostaviti oblikovanje, izvajanje in evalvacijo uresničevanja vzgojnega načrta šole. Premisliti bi bilo treba tudi o tem, v kolikšni meri opredeliti posamezne naloge in kako ozko oz. široko jih definirati. Na sistemski ravni bi morali premisliti o izpopolnjevanjih, ki bi bila oblikovana tako, da bi svetovalnemu delavcu komplementarno doprinesla tiste vsebine, ki jih je v času študija glede na svojo smer izobrazbe najmanj spoznal. Ta izpopolnjevanja bi bila v največji meri uporabna predvsem na šolah, ki imajo zaposlenega enega svetovalnega delavca in ne morejo interdisciplinarno dopolnjevati različnih profilov v svetovalni službi.

Za uspešno sodelovanje med pedagogom in ravnateljem je ključna odprta komunikacija in izmenjava informacij. Pomembno je, da ima ravnatelj pregled nad obveznostmi pedagoga in mu zna primerno razporejati obveznosti in naloge. Hkrati pa bi glede na časovno obremenitev veljalo predlagati, da ravnatelj in pedagog vedno znova spremljata in odločata, pri katerih stvareh morata biti oba, pri katerih pa je možno, da jo opravi en sam, saj s tem lahko prihranita nekaj časa za druge naloge in je manjša verjetno za pojav preutrujenosti in izgorelosti.

Prispevek zaključujemo z mislijo, da so nam intervjuji omogočili vsebinski uvid v sodelovanje ravnatelja in pedagoga. Za nadaljnje raziskovanje bi bilo iz ugotovitev in že objavljenih raziskav smiselno pripraviti vprašalnik, ki bi zajel statistično zadovoljivo število svetovalnih delavcev in ravnateljev. S tem bi ugotovitve lahko nadgradili in jih v prihodnosti do neke mere tudi posplošili.

Literatura in viri

- Bezić, T. (2008). Razvoj in spremljanje delovanja mreže svetovalnih služb. *Sodobna pedagogika*, 59, št. 2, str. 60–80.
- Bezić, T., Rupar, B. in Škarič, J. (2003). *Načrtovanje, spremljanje in evalvacija dela svetovalne službe*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- Koren, A. (1999). *Ravnatelj med osamo in sodelovanjem*. Ljubljana: Šola za ravnatelje.
- Pravilnik o normativih in standardih za izvajanje programa osnovne šole*. (2007). Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije, št. 57/2007.

- Privošnik, N. in Urbanc, K. (2009). Svetovalna služba v spremembah vzgoje in izobraževanja. *Sodobna pedagogika*, 60, št. 1, str. 410–419.
- Programske smernice za svetovalno službo v osnovni šoli.* (1999). Ministrstvo za šolstvo in šport, Nacionalna kurikularna komisija. Ljubljana: Strokovni svet RS za splošno izobraževanje.
- Resman, M. (2008). Svetovalno delo v vrtcih in šolah. *Sodobna pedagogika*, 59, št. 2, str. 6–25.
- Resman, M. (1997). Oddelek, učitelj in svetovalni delavec. *Sodobna pedagogika*, 48, št. 3–4, str. 121–136.
- Resman, M., Bečaj, J., Bezić, T., Čačinovič – Vogrinčič, G. in Musek, J. (1999). *Svetovalno delo v vrtcih, osnovnih in srednjih šolah.* Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
- Sagadin, J. (1993). *Poglavja iz metodologije pedagoškega raziskovanja.* Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo in šport.
- Selan, I. (2006). Okviri delovanja ravnatelja slovenske osnovne šole. *Vodenje v vzgoji in izobraževanju*, 4, št. 1, str. 125–146.
- Vogrinc, J. (2008a). *Kvalitativno raziskovanje na pedagoškem področju.* Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Vogrinc, J. (2008b). Pomen triangulacije za zagotavljanje kakovosti znanstvenih spoznanj kvalitativnega raziskovanja. *Sodobna pedagogika*, 59, št. 5, str. 60–80.
- Vršnik, T. (2008). Šolska svetovalna služba v osnovnih šolah: vloga in delovne naloge s posebnim poudarkom na delu z nadarjenimi učenci in dodatni strokovni pomoči. *Sodobna pedagogika*, 59, št. 2, str. 82–98.
- Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja.* (2011). Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije, št. 20/2011.
- Zakon o osnovni šoli.* (2011). Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije, št. 87/2011.

Alenka JURIČ RAJH (Slovenian Institute for Adult Education, Slovenia)

COMMON TASKS SHARED BY THE PEDAGOGUE AND HEADTEACHER, WRITTEN IN THE PROGRAM GUIDELINES FOR THE PRIMARY SCHOOL COUNSELING SERVICE

Abstract: The Slovenian school system offers a counseling service as a specially organized unit, where the counselors work with the students, teachers, headteachers, parents, and others. However, this research primarily concerned the cooperation between the counseling service and the headteacher. Within the counseling service, we focused on the pedagogue's profile and identified the common tasks shared by the pedagogue and the headteacher, as outlined in the program guidelines for the primary school counseling service. At the same time, in a qualitative study including interviews with three headteachers and three pedagogues, we explored the areas in which there appeared to be a need to supplement the program guidelines. We concluded that it would be necessary to add cooperation between the pedagogue and the headteacher in the following areas: enrolment in the school, participation of pupils with special needs, learning problems, foreign nationals and immigrants, and the implementation and evaluation of the school's education plan. At the system level, we propose organizing in-service training that is designed to complement the counselor's knowledge of his or her profile. This in-service training would mostly be useful in schools that employ only one counselor, so that he or she can adopt an interdisciplinary approach to complementing his or her knowledge.

Keywords: counseling service, pedagogue, headteacher, cooperation, program guidelines

E-mail for correspondence: alenka.juricrajh@gmail.com